

sett läst hört

redaktör: Nils Granberg

i detta nummer:

- England, England
Julian Barnes • Forum
- Anstalten
Rolf Karbelius • Eget förlag
- Var det bra så?
Lena Andersson • Natur och kultur
- Gåtan Nils Flyg och nazismen
Håkan Blomqvist • Carlssons förlag
- Längtan efter mening
Helle Klein • Atlas

England, England

Julian Barnes • Forum

Julian Barnes levererar i *England, England* (övers. Leif Janzon) en historia så absurd att den skulle kunna vara sann. Föreställer att Bill Gates köper delstaten Wyoming. Detta i syftet att bygga upp ett slags USA i miniatyr, kopior av allt sevärt skall finnas på platsen, Disneyworld skulle blekna i jämförelse.

Näväl, boken handlar inte om vare sig Bill Gates eller USA, utan om England och den smått vansinnige finansmannen Sir Jack Pitman. Pitman är lika rik som excentrisk och bestämmer sig för att köpa Isle of Wight. Där bygger han upp ett England i miniatyr kallat England, England.

Mot väl tilltagna avgifter kan besökare sedan beskåda sevärdheter som Buckingham Palace, Robin Hoods glada rövargång, Big Ben och Manchester United för att nämna några få. Allt detta finns tillgängligt för besökarna utan att de behöver genomlida långtråkiga bussresor och dåligt Londonväder (givetvis finns det en kopia av det dåliga Londonvädet för besökare som uppskattar det).

Projektet blir en succé. Till hjälp för att genomdriva sina idéer har Pitman anlitat ett koppel av konsulter. En av dem,

Martha Cochrane, lyckas med utpressning som medel, att tillskansa sig platsen som VD för England, England (som numer går under benämningen Ön). Martha driver det gigantiska nöjeskomplexet med glans. Allt rullar på som det ska ända tills kopiorna, framförallt Robin och hans glada rövargång, på Ön börjar ta sina uppgifter på för stort allvar.

Barnes bok är fylld med mycket humor. Inte av den typen som får dig att gapflabba, utan snarare le eftertänksamt. Samtidigt som det är en väldigt rolig bok så innehåller den vass kritik mot de "heliga" marknadskrafterna och mot England.

Med humorn som vapen förfasar sig Barnes över vart allt egentligen är på väg.

Magnus Karlsson

Anstalten

Rolf Karbelius • Eget förlag

Frösöbon Rolf Karbelius har tidigare i ett halvdussin böcker dokumenterat gamla hus i Jämtland och miljöer längs Inlandsbanan. I sin senaste bok tar han oss med till en miljö som inte längre finns, åtminstone inte i denna skepnad. Ulriksforsfängelset utanför Strömsund är sedan länge nedlagt som fängelse, och annan verksamhet bedrivs i lokalerna.

Det var vintern 1978 som Rolf Karbelius kom att tillbringa en månad innanför det taggtrådskrönta nätstängslet i Ulriksfors. Vad som föranlett vistelsen framgår inte, men anstalten hyste på den tiden rattfyllerister, vapenvägrare och småtjuvar. Skammen han kände inför att behöva inställa sig framgår dock tydligt, och han kamouflerade sig genom att vid ankomsten bära ett skissblock och en rulle ritpapper under armen, likt en arkitekt eller ingenjör på uppdrag.

I skissblocket fastnade blyertsteckningar med Karbelius synintryck från anstalten, varvade med korta reflektioner i dagboksanteckningens form. Det är dessa som Karbelius nu, efter drygt tjugo år, samlat och givit ut.

Bilderna skildrar byggnaderna, exteriört och interiört. Endast undantagsvis skymtar några människor, medfångar eller vår-

dare, och då endast som grå skuggor. Det är den grå tristessen, den psykiskt nedbrytande miljön, som framträder. Man associerar till Carl von Linnés yttrande vid åsynen av det ändlösa myrlandskapet han hamnade i under Lapplands-resan:

"Aldrig ha poeterna kunnat avmåla Styx så fult, där icke detta var fulare!". I dagboksanteckningarna reflekterar Karbelius över miljöerna och deras påverkan på de människor, som måste vistas där.

Om anstaltslivet rymmer någon dimension av mänskliga relationer, det får man inte veta. Ingenting sägs om samtal med vårdarna, ingenting om kontakten med medfångar. Det enda vi får veta, är att anstaltsledningen tycks se genom fingrarna med att Karbelius går runt med sitt skissblock i stället för att som de andra fångarna stå i verkstaden och producera lastpallar. Inget sägs om relationer till familj och nätverk, inget om huruvida synen på det begångna brottet förändras under en månads fängelsestraff.

Kanske var det helt enkelt så det var på 70-talet: fängelsestraffet bestod i en tids isolering från yttervärlden, en isolering i en föga stimulerande miljö; Karbelius liknar den vid en klostertillvaro men totalt utan behandlingsinnehåll. Och kanske är det fortfarande så inom svensk kriminalvård. I så fall kan Karbelius bok *Anstalten* fylla en viktig funktion som tankeställare och väckarklocka. Annars är det, de skickligt gjorda teckningarna till trots, lite svårt att föreställa sig vilka som vill köpa boken.

Gustaf Berglund